

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Кафедра музичного мистецтва

Шиманський П. Й.

Інструментальний ансамблевий практикум

А. Вівальді. Адажіо.

Методичні рекомендації для самостійної роботи з курсів
«Фортепіано та інструментальний ансамбль » та «Методика і
практикум роботи з художнім колективом»

Луцьк
Вежа-Друк
2024

УДК 785(072)

Ш 61

Рекомендовано до друку

науково-методичною радою Волинського національного
університету імені Лесі Українки
(протокол № 3 від 21. 11. 2024 р.)

Рецензенти:

Тиможинський В. А. – заслужений діяч мистецтв України, голова предметно-циклової комісії музично-теоретичних дисциплін Волинського державного училища культури і мистецтв ім. І. Стравінського

Марач О.М. – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музичного мистецтва

Шиманський П. Й.

Ш 61 Інструментальний ансамблевий практикум А. Вівальді. Адажіо. Методичні рекомендації для самостійної роботи з курсів «Фортепіано та інструментальний ансамбль», «Методика і практикум роботи з художнім колективом». – Луцьк : Вежа-Друк, 2024. – 24 с.

В методичних матеріалах пропонується короткий опис творчості видатного італійського композитора А. Вівальді. Викладені методичні поради щодо роботи над партитурою музичного твору А. Вівальді «Адажіо».

Методичні рекомендації рекомендовані студентам вищих навчальних закладів напряму “Музичне мистецтво” для курсів «Фортепіано та інструментальний ансамбль», «Методика і практикум роботи з художнім колективом» а також аспірантам, учителям, працівникам закладів культури і мистецтв для самостійної роботи.

УДК 785(072)

© Шиманський П. Й., 2024

Зміст

Розділ 1

А. Вівальді – видатний представник італійського скрипкового мистецтва XVIII ст.	4
--	---

Розділ 2

А. Вівальді. «Чотири пори року».....	8
--------------------------------------	---

2.1. Методико-теоретичний аналіз «Адажіо» з циклу «Літо»	8
--	---

2.2. Мануальне засвоєння партитури «Адажіо»	9
---	---

Нотний матеріал	11
-----------------------	----

Перелік використаних джерел	21
-----------------------------------	----

РОЗДІЛ 1

А. Вівальді – видатний представник італійського скрипкового мистецтва XVIII ст.

Антоніо Лучо Вівальді (італ. *Antonio Lucio Vivaldi*) – італійський композитор, скрипаль, педагог, диригент, католицький священик. Ще за життя отримав визнання у Європі як композитор та скрипаль-віртуоз, затвердив нову, так звану “ломбардську” манеру виконання та мав вплив на розвиток віртуозної скрипкової техніки.

Своєю творчістю вплинув не тільки на сучасних йому італійських композиторів, а й на зарубіжних музикантів. Автор 40 опер, ораторій, понад 500 концертів, Вівальді найбільше відомий своїми скрипковими та інструментальними концертами. Найвідоміший та найпопулярніший його твір – *Concerto grosso* “Чотири пори Року” для струнного оркестру.

Антоніо Вівальді народився 4 березня 1678 року у Венеції. Предки Антоніо походили з Брешиї, де народився його батько – Джованні Вівальді. У десять років Джованні переїздить до Венеції де навчається перукарського ремесла та час від часу музикує на скрипці а згодом повністю присвячує себе музиці. Скоріш за все саме батько і став першим музичним наставником композитора. Антоніо Вівальді з десяти років починає грати на скрипці, час від часу (1689 – 1692 рр.) заміщаючи батька в капелі собору Святого Марка на час його частих поїздок з Венеції.

Служба батька в церковному соборі та знайомства з духовенством вплинули на вибір кар'єри юного Антоніо – він вирішує стати священиком. У

1693 році Антоніо був пострижений в ченці, а у 1703 році висвячений в сан священика.

З 1713 року стає директором жіночої консерваторії “Пієта” (“*Ospedale della Pieta*”), де розпочинається перший період його педагогічної та творчої діяльності. Ставши педагогом однією з кращих консерваторій Венеції, Вівальді потрапляє в середовище з блискучими музичними традиціями, де перед ним відкриваються можливості для здійснення найрізноманітніших творчих задумів.

У 1713 році Вівальді написав свій перший твір – трьохактну оперу “*Оттон на віллі*” (“*Ottone in villa*”). Період з 1713 по 1718 рік дослідники вважають найпродуктивнішим етапом у творчості композитора: за ці п'ять років він написав вісім опер.

З 1719 по 1722 роки Вівальді працює в Мантуї та частково в Німеччині.

У 1723 році відбулася його перша поїздка до Риму та постановка опери “*Ercole sul Termodonte*” (“Геркулес на Термодонті”), яка з тріумфом була прийнята римлянами. У 1725 році в Амстердамі (Голандія) був виданий цикл з 12 концертів “*Il Cimento dell’Armonia e dell’Invenzione*” (“Спокуса гармонії і інвенції” або “Суперечка Гармонії з Винаходом”), написаний ним приблизно в 1720 році.

Всесвітньо відомі, деколи неточно іменовані «Пори року», чотири перші концерту цього циклу вже тоді справили незабутнє враження на слухачів своєю шаленою пристрастю і новаторством. Правильна назва – “Чотири пори року” (*Le Quattro Stagione*). Кожному з концертів передують віршовані сонети, зміст якого визначає характер музичного розвитку. У присвяті автор сонетів не вказаний, і є підстави вважати, що ним був сам Вівальді.

Перед публікацією циклу композитор ґрунтовно переробив партитуру, щоб зробити більш зрозумілим програмний задум музики. По справжньому новаторський за задумом цикл «Чотири пори року» значно випередив свій час, передбачивши пошуки в області програмної музики композиторів-романтиків XIX сторіччя. Всього відомо 28 інструментальних творів Вівальді, наділених програмними назвами.

У 1735 році Вівальді знову деякий час перебуває на посаді капельмейстера. Наприкінці 1740 року Вівальді назавжди розлучається з «Пієтою», яка протягом стількох років була зобов'язана йому своєю музичною славою. Остання згадка його імені в документах консерваторії пов'язана з розпродажем ним 29 серпня 1740 своїх концертів по одному дукату за штуку. Така низька їх вартість пояснюється матеріальними проблемами Вівальді, вимушеного готуватися до тривалої подорожі.

У 1740 році музикант остаточно залишає Венецію і направляється до свого покровителя, імператора Карла VI, у Австрію. Та прибув він до Відня у невдалий час, через кілька місяців після його прибуття Карл VI помирає, і починається війна за австрійську спадщину.

Всіма забутий, хворий і без засобів до існування композитор помирає у Відні 28 липня 1741, де був похований на кладовищі для бідних.

Після смерті музична спадщина Антоніо Вівальді перебувала в забутті майже 200 років, і лише в 20-х роках ХХ століття італійським музикознавцем були виявлені збірки рукописів композитора.

РОЗДІЛ 2

А. Вівальді. «Чотири пори року»

*Краде спочинок з шиї до колін
Боязнь громів і блискавок печерна
І полчищ, що бісяться від змін!*

2. 1. Методико-теоретичний аналіз «Адажіо» з циклу «Літо»

Концерт «Літо» один із циклу чотирьох скрипкових концертів А. Вівальді «Чотири пори року». Написаний у 1723 році – цикл став одним з найпопулярніших творів композитора. Для відображення картин природи композитор використовує тембри різних оркестрових інструментів які імітують інтонації, подібні голосам звірів і комах, співу птахів, шуму доща, дзюрчання струмка, спалаху блискавки та гуркоту грому.

Основу розвитку другої частини «Адажіо» концерту «Літо» становить принцип контрасту. Літературна програма, що додається композитором до кожної частини, дозволяє максимально точно трактувати образний зміст, а саме - зрозуміти, що контраст в Адажіо заснований на співставленні мелодії, яка уособлює образ пастушка, його страх перед стихією природи і грізним гуркотом грому, який є передвісником грози, що наближається. Це один з найбільш переконливих зразків динамічного контрасту в музиці добетховенського періоду. Авторські ремарки *Adagio e piano* (італ. - «повільно і тихо») і *Presto e forte* (італ. - «швидко і голосно») виключають будь-яку

іншу трактовку. Динамічний і темповий контраст посилює фактура викладу: гомофонно-гармонічного складу в моменти Adagio е piano та унісонна в тактах Presto е forte. (За симфонічним розвитком, силою впливу напрошується порівняння з подібним епізодом грози в «Пасторальній» симфонії Бетховена). Закінчується друга частина затишшям – затишшям перед бурею ...

Форма. Adagio написано в старовинній двочастинній формі. Перша частина – модулюючий період (з соль мінору в Сі бемоль мажор) з будовою речень 4+5, друга частина – період наскрізного типу розгортання 7,5 + 2,5 з тональним планом Сі бемоль мажор - соль мінор. Початкова фраза Adagio е piano (2,5 такти) становить експозицію основного тематизму. Її виклад переривають низхідні мотиви Presto е forte. Аналогічно будуються і друге речення першої частини, і друга частина в цілому. Особливістю композиційної будови тематизму є структурне зростання кожної наступної фрази з незмінними унісонними півторатактовими доповненнями. В кінці другої частини вводиться репризне проведення початкового мотиву.

2.2. Мануальне засвоєння партитури «Адажіо»

Робота студента над мануальним засвоєнням партитури «Адажіо» має бути спрямована на розкриття драматургії твору. Кожен виразовий засіб партитури слід розглядати як спосіб, за

допомогою якого композитор розвиває музичний образ, що народжується в процесі взаємодії всіх засобів виразності.

Уся багатоплановість жестів диригента повинна бути зведена до трьох комплексів. Перший з яких включає все те, що пов'язане з відтворенням музичного матеріалу (прийоми тактування, темп, динаміка, звукове заповнення долі такта, опорність і перехідність долей та фразування). Другий – передає динаміку розвитку форми, третій – включає все те, що стосується передачі образно-художнього змісту твору – (засоби емоційно-вольового спрямування).

В основі тактування твору є чотирьохдольна схема з “дробленням” кожної долі.

Одним із головних чинників мануального відтворення звучання партитури «Адажіо» є чіткий та виразний показ ауфтактів. Ауфтакт повинен супроводжуватись поглядом, спрямованим до виконавців. При показі вступів різним групам виконавців, як правило, змінюється позиція рук. Важливою є динамічна та штрихова ідентичність ауфтактів вступу та зняття звучання, яке готується помітним ауфтактом до тієї долі, на якій припиняється звучання (тт.3, 5, 8, 10, 16, 17, 20, 21).

Адажіо "Пори року"

А.Вівальді

Аранж. П. Шиманський

Adagio ♩ = 56

Accordion

Violino

Viola

Violoncello

Presto

3

Acc.

Vn.

Vl.

Vc.

f

f

f

Detailed description: This is a page of a musical score for four instruments: Accordion (Acc.), Violin (Vn.), Viola (Vl.), and Violoncello (Vc.). The tempo is marked 'Presto'. The key signature has two flats (B-flat and E-flat). The score is divided into two measures. In the first measure, the Accordion plays a triplet of eighth notes (G4, A4, B4) followed by a quarter rest. The Violin and Viola play a triplet of eighth notes (G4, A4, B4) followed by a quarter rest. The Violoncello has a whole rest. In the second measure, all three string instruments (Vn., Vl., Vc.) play a continuous eighth-note pattern starting on G4, marked with a forte (*f*) dynamic. The Accordion has a whole rest.

Adagio

5

Acc. *p*

Vn. *p*

Vl. *p*

Vc.

Presto

7

Acc.

7

Vn.

Vl.

Vc.

f

f

f

f

Adagio

9

Acc.

Vn.

VI.

Vc.

p

p

Acc. *II*

Vn. *II*

VI.

Vc.

The image shows a musical score for four instruments: Accordion (Acc.), Violin II (Vn.), Viola (VI.), and Violoncello (Vc.). The score is written in a key signature of one flat (B-flat) and a 3/4 time signature. The Accordion part (top) features a melodic line with a dynamic marking of *II*. The Violin II part (second) has a rhythmic accompaniment of eighth notes with a dynamic marking of *II*. The Viola part (third) has a rhythmic accompaniment of eighth notes. The Violoncello part (bottom) has a bass line with a dynamic marking of *II*. The score is divided into two measures by a vertical bar line.

13

Acc.

Vn.

VI.

Vc.

13

Presto

15

Acc.

Vn.

Vl.

Vc.

f

f

Detailed description: This is a page of a musical score for four instruments: Accordion (Acc.), Violin (Vn.), Viola (Vl.), and Violoncello (Vc.). The score begins at measure 15. The key signature has one flat (B-flat). The tempo is marked 'Presto'. The Accordion part starts with a dotted quarter note, followed by eighth notes, and includes a trill (tr) on a note. The Violin and Viola parts play a rhythmic pattern of eighth notes, with the Viola part including a trill. The Violoncello part plays a steady eighth-note accompaniment. Dynamics include a forte (*f*) marking for the strings.

Adagio

17

Acc.

Vn.

Vl.

Vc.

f

20

Acc.

f

Presto

Adagio

Vn.

f

p

Vl.

f

p

Vc.

f

Література

1. М. Колеса. Основи техніки диригування. Київ: Музична Україна. 1981. 208 с.
2. В. Кучерук. Педагогічна та організаційна майстерність. Методика і практикум роботи з аматорським колективом: хрестоматія. Одеса: Олді +. 2023. 230 с.
3. Кучерук В., Кучерук Н. Деякі питання роботи диригента з оркестровою партитурою. Луцьк: СНУ ім. Лесі Українки. 2020. С. 52-55.
4. Кучерук В., Кучерук Н., Шиманський П. Практикум роботи з інструментальним колективом: навч. посіб. для студ. закл. вищ. освіти. Луцьк: Вежа-друк. 2018. 88с.
5. А. Семешко. Виконавська майстерність баяніста: навч. посіб. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. 2009. 144 с.
6. [Електронний ресурс]:
mykniga.com.ua/.../biografiya-antonio-vivaldi-biografiya-vi...
7. Шиманський П. Форми та методи самостійної роботи студента над хоровою партитурою: навч.-метод. посіб. для студ. мист. навч. закл. I–IV рівнів акредитації спец. 025 Музичне мистецтво / співавт. Гаврилюк В., Тиможинський В., Чепелюк В. 2-ге вид., змін. та доп. Луцьк : Вежа-Друк. 2020. 216 с.

Для нотаток

Для нотаток

Навчально-методичне видання

Шиманський Петро Йосипович

Інструментальний ансамблевий практикум

А. Вівальді. Адажіо.

Методичні рекомендації для самостійної роботи з курсів
«Фортепіано та інструментальний ансамбль » та «Методика і практикум
роботи з художнім колективом»

Друкується в авторській редакції

Формат 60x84 1/8. Обсяг 1,39 ум. друк. арк., 1,15 обл.-вид. арк.
Наклад 100 пр. Зам. 138. Виготовлювач – Вежа-Друк
(м. Луцьк, вул. Шопена, 12, тел. +38 066 936 25 49).
Свідоцтво Держ. комітету телебачення та радіомовлення України
ДК № 4607 від 30.08.2013 р.